

Snoeitijden

Gekandelaberde lindes

Er lijkt in de boomverzorgingswereld een tegenstrijdigheid te heersen. In de vakliteratuur staat dat snoeien van bomen het beste kan gebeuren in het groeiseizoen, maar in de praktijk gebeurt er meestal wat anders. Is dit een misstand of is het een achterhaald feit dat bomen aangetast zouden worden door ziektes en andere ongerechtigheden als de snoei in de wintermaanden gebeurt?

Auteur: Guido Hamelink

Verwonding

Bij snoei in levende takken ontstaat er, ook bij zorgvuldig snoeien, een wond. Wat betekent dit voor de boom en wat is zijn reactie? Ik neem hierbij loofbomen als voorbeeld. Het verschil met naaldbomen zit onder andere in de terminologie en de anatomie.

Net als alle organismen, bestaat een boom uit cellen met specifieke eigenschappen. Elke cel is geprogrammeerd vanaf zijn ontstaan, met als resultaat een unieke boom. Vereenvoudigd weergegeven worden er, door levend hout af te knippen of af te zagen, hout- en zeefvatendoorsneden. Deze vaten verzorgen de voeding van de boom door het zogeheten floëem- en xylemsap te transporteren. Deze stroming komt deels op gang door een onderdruk in de kroon door verdamping van vocht en door worteldruk. Er ontstaat een soort zuigende en capillaire werking, die de vaten in de mogelijkheid stelt vochtige substanties te transporteren.

Afgrendelingsmechanisme

Bomen zijn in sterke mate opgebouwd uit compartimenten. Deze opdeling in hokjes stelt de boom in staat bij verwonding of snoei een deel van de bast- of het kernhout af te grendelen. Hierbij worden de cellen, gelegen aan de zijde

van de beschadiging, opgeofferd om de overige groei te bewaken en de boom te beschermen voor een aantasting in het volledige systeem. Bij het doorsnijden van de structuur wordt een systeem actief dat de boom beschermt tegen: leeglopen ofwel bloeden; intreden van ziektes, schimmels en andere schadelijke organismen.

Het zichtbare proces van callusvorming en vervolgens wondovergroeingsweefsel (de groei van weefsel vanaf de randen van de wond richting het midden van de wond) is slechts een deel van het proces dat de boom beschermt tegen verdere aantasting. Voordat dit proces goed en wel op gang is gekomen, is er al veel gebeurd in de stam.

Antistoffen

De eerste reactie is de afgrendeling in de cellen zelf. Dit scheikundige oxidatieproces van de parenchymcellen treedt op, ongeacht het feit of de boom in een groeiperiode is of niet. Door deze afgrendeling worden zowel vaten in de lengterichting afgesloten alsmede in radiale, zeg maar horizontale, richting. Hierbij treedt er nog een derde mechanisme in werking. Er worden antistoffen aangemaakt die giftig zijn voor schadelijke micro-organismen.

Zo wordt er in het hout een afgrendeling veroorzaakt die er idealiter voor zorgt dat ziektekiemen en schimmelsporen zich niet in de boom kunnen verspreiden.

Na deze spontane reactie op de verwonding wordt er een houtige afgrendeling gevormd. De 'barrièrezone'. Wanneer de boom in ruste is, zal deze stap op zich laten wachten tot het groeiseizoen, omdat hiervoor teveel energie nodig is. Van het afgrendelingsmechanisme is de barrièrezone de sterkste, deze maakt het mogelijk dat in feite de boom van binnenuit gedeeltelijk kan weggroten zonder dat de levende cellen aan de buitenzijde worden aangetast. Wordt deze zone echter doorbroken door een verkeerde snoei-ingreep, dan is de kans op een dodelijke aantasting aanzienlijk groter.

Praktijk

In de praktijk stelt het snoeien van bomen ons soms voor een probleem. Snoeien wanneer de boom vol blad staat, is niet eenvoudig. Daar komt nog bij dat in het groeiseizoen veel werk te doen is aan hagen en gras en dergelijke, waardoor het inzetten van genoeg personeel moeilijk is. Het snoeien in de het groeiseizoen levert een snellere overgroeiing op dan in de wintermaanden. Daarnaast ontstaat er mindere

Een boom moet wel goed gesnoeid worden.

hergroei van de zogenaamde 'waterloten'. Dit heeft als voordeel dat de boom minder lang blootgesteld wordt aan gevaren. De vraag of dit opweegt tegen de praktische voordelen vanwege een beter zicht op het werk en meer tijd voor uitvoering, is een vraag die alleen door u, als boombeheerder, kan worden beantwoord. Het is raadzaam bij bomen die kwetsbaar of van bijzondere waarde zijn het risico van snoei in de winter niet te lopen.

Boomspecialist Henk van Scherpenzeel:

"Onderhoudssnoei aan bomen zoals 'begeleidings-snoei' bij jonge(re) bomen kan het beste, vanuit boomanatomisch- én beheertech-nisch oogpunt, in het groeiseizoen te gebeuren. Vooral wanneer er sprake is van achterstandssituatie en er meer dan 20 procent kroonmassa weg-genomen (moet) worden. Ook wanneer het bomen betreft die na een snoei-ingreep voor-aan staan om waterloten te maken, zoals onder andere linde, meidoorn of prunus. Kort gezegd: bij zomersnoei houdt de boom zich rustig, maar bij wintersnoei is de reactie (vaak) veel heftiger. Vandaar dat knotwerkzaamheden ook in het blad-loze seizoen plaatsvinden. Wanneer je 's winters bomen flink aanpakt door snoei, ben je nooit meer werkeloos."

Tips:

Bomen die bekend staan om het bloeden zullen alleen gesnoeid moeten worden wanneer deze vol in blad staan. Het gaat hier om de ABC- bomen (Acer, Betula en Carpinus) en de Juglans. Deze bloeden in het voorjaar zeer sterk

vanwege de continue stroom van vocht richting de kroon. Dit proces stagneert wanneer de boom in blad staat. Daarentegen kun je deze soorten wel snoeien wanneer ze verplant zijn, dan wel wanneer er dus gehele wortelkap heeft plaatsge-vonden. Staat de boom in blad dan kan de snoei-wond ook snel overgroeien door het vormen van callus, hetgeen in de wintermaanden niet of nauwelijks zal gebeuren.

Snoei deskundig. Snoei altijd op een verant-woorde en deskundige wijze. Alhoewel snoeien door velen is aan te leren, zijn er nog steeds veel bomenslopers actief. Voorwaarde is dat er kennis bestaat bij de snoeier welke takken uit de boom moeten worden verwijderd en op welke wijze. Wordt er namelijk te dicht bij de stam gesnoeid dan is de kans op een onnodig grote snoeiwond aanzienlijk met alle gevolgen van dien.

Bronnen:

Boomverzorging en de biologie van bomen

Alex L. Shigo, Klaus Vollbrecht,

Niels Hvass, ISBN 87-98247-5-1

A new tree biology dictionary

Alex L. Shigo, 1986, New Hampshire

Stadsbomen vademecum Deel 2 en 3,

Ir. J. Atsma en Ing. Y. in 't Velt,

IPC Groene Ruimte, januari 1999/mei 1994

Guido Hamelink

Guido Hamelink

(g.c.hamelink@nladviseurs.nl) is werkzaam bij NLadviseurs, een adviesbureau voor natuurbeheer en landschapsoptimalisering.

Marco van Barneveld, boomkwekerij Tonsel:

"Dat snoeien in de zomer beter is, is uit de boekjes. In de praktijk heeft het bar weinig voordelen. Grootste probleem is het gebrekkige zicht op het takkengestel. Met wintersnoei kan je veel beter snoeien, bovendien zijn de nadelige effecten op de boom nihil.

Voor het aanplanten van een boom moet eerst een deel van de kroon worden ingenomen. Hierdoor komt de tak en wortelmassa veel beter in balans."